

Preek 15-10-2023; ds. Joke Boot-de Boer, Leidschendam

Lezingen: Genesis 4: 3-16 en Mattheüs 18: 21-35.

Gemeente van de Heer,

Er was deze week en er is geen ontkomen aan. Welke televisie- of radiozender je ook aanzet, binnenlands of buitenlands, welke krant je opslaat: de verschrikkingen in Israël en de Gazastrook dringen door tot in onze huiskamers en leven. Wie ziet niet tot z'n afgrijzen de afschuwelijke beelden van ontzielde mensen, vermoord en geschonden? Wie kan ontkomen aan de kinderogen, het peilloze verdriet van de vaders en moeders van de dode peuters en kleuters?

In de dagen daarop volgend klonken vastberaden woorden van wraak en zwoeren politici de terreurdaden te vergelden. Een begrijpelijke reactie, een reflex bijna. Waarmee ik maar wil zeggen: wie hier was of zou aangekomen met Mattheüs 18:21, zou op onbegrip, op woede zijn gestuit. En laten we eerlijk zijn, is dit niet zo'n typisch voorbeeld van soft geklets waarover wordt gezegd: het christendom heeft en bestaat uit onuitvoerbare, vage idealen. Goed voor het privéleven, zeker, maar daar moet het dan ook blijven. Religie moet zich niet bemoeien met het publieke debat. En laten we wél zijn, wie zou tegen nabestaanden of slachtoffers durven zeggen: je moet vergeven, dat staat in de Bijbel. Wie zou dat durven en ook kunnen zeggen?

Maar het stáát er intussen natuurlijk wel: vergeven. En niet zeven, maar liefst zeventig maal 7 keer. Daar kunnen we ons toch weinig bij voorstellen. Dat kan niet, dit is niet op te brengen.

Wie meent, dit met de mantel der liefde te kunnen bedekken, ontkent het leed dat oorlogen en aanslagen teweeg brengt. Kunnen we dit Bijbelgedeelte, al was het maar vandaag, voorlopig, niet overslaan? Dat zou kunnen, ja. Maar als we dat doen, zouden we doen alsof het pas nú, in 2023, een onbegrijpelijke, onmogelijke uitspraak blijkt te zijn. Alsof Jezus iets louter hypothetisch voor ogen had, goed voor een aardig – zeg maar theoretisch – debat tussen vrienden bij de borrel. Maar dat gelooft natuurlijk, hopelijk, niemand.

Bovendien, als we Bijbelgedeelten overslaan, bijvoorbeeld omdat het ons niet lekker zit of onmogelijk voorkomt, kunnen we er maar beter meteen mee stoppen. Terwijl, *juist* in pijnlijke en confronterende situaties als deze, de vraag zich opdringt wat we eigenlijk aan die Bijbel *hebben*. Wat moeten we in het hier en nu, in deze verbijsterende tijd, met dit soort en vooral onbegrijpelijke teksten? Wat kán je daar nou mee?

Eens temeer geldt dat, als we willen weten *of* en *wat* die woorden *toen* wilden zeggen. We zullen er dus achter moeten komen wat Jezus *tóen* bedoelde met dat grote vergeven, waarom Hij dat belangrijk vond en hoe Hij dacht dat het te doen was. Want niet om het een of ander, maar er zijn toch grenzen aan wat een mens kan opbrengen? Je kunt niet bij alles zeggen "ik duid het je niet euvel. Nee, dát kan inderdaad niet. Het zou een ernstige miskennis zijn van het verdriet, leed dat iemand is aangedaan. Dat kan niet en is ook niet de bedoeling geweest. Jezus wil juist erkenning van het leed en het wrede onrecht. En niet alleen Jezus; in heel d'Bijbel horen we hoe God denkt over mensonterende machten en krachten. Met de mantel der liefde bedekken? Geen sprake van, natuurlijk niet.

Maar daarover, daarom gáát het hier ook niet. In de gelijkenis is de knecht zich volledig bewust van zijn schuld en aanvankelijk denkt hij ook nog die te kunnen voldoen, want hij vraagt geen kwijtschelding. Ook de koning wil de rekening betaald zien, krijgen waar hij recht op heeft. Maar als hij ziet hoe zwaar zijn knecht onder zijn schuld lijdt, ziet hij daar vanaf.

Nu wil deze gelijkenis niet alleen Jezus' antwoord aan Petrus verduidelijken, dit is ook en vooral hét antwoord op een eerdere vraag. Namelijk die waarmee hoofdstuk 18 inzet en *het* onderwerp ervan is.

De vraag in vers 1 was 'wie is de grootste in het Koninkrijk van de hemel? En het antwoord daarop wordt *hier* gegeven: groot is degene die breekt met zijn natuurlijke drang tot vergelding, hoe *terecht* die claim ook zou zijn. De *kóning* is groot, *diégene* is groot die afstand doet van het recht op teruggave, terugbetaling.. Afziet van vergelding. Vergelding betekent, anders dan wraak, een schuld inlossen. De openstaande rekening voldoen. Jawel, maar waarom *zou* je afzien van het recht op terugbetaling, schuldvereffening, van genoegdoening?

Wel, bijvoorbeeld omdat je beseft dat de aangericht schade *nóoit* volledig, *nóoit* voldoende hersteld *zal* worden. Leen *kán* niet worden vergoed: de verhoudingen *kunnen* niet in evenwicht worden gebracht. Van genoegdoening, schadeloosstelling kan en zal nooit sprake zijn. Dat betekent dat je de rekening je leven lang met je mee zult dragen. Dat je nooit echt bevrijd zult worden van het jou toegebrachte leed en onrecht, je zult er altijd en steeds eer onder lijden. Het zal je blijven beheersen, waardoor het kwaad, het leed, je in zijn greep zal blijven houden. Let wel: bij dit vergeven gaat het niet om de *gevoelens*, hier zet een woord als *begrip* ons op het verkeerde been doordat vergeven, zoals wij dat werkwoord kennen en gebruiken, noties oproept van welwillendheid, van 'het niet euvel duiden', alles maar met de mantel der liefde bedekken, zand erover.

Het misverstand, het misverstaan, ons onbegrip met betrekking tot het vergeven van misdaden komt voort uit de gedacht dat daarmee bedoeld is dat je zou moeten kunnen afzien van welke straf dan ook. Maar we hoeven en mogen ook niet doen of het kwaad, de misdaad, niets voorstelt en de dader vrijuit kan gaan . Niets is minder het geval, ook en *zéker* in de Bijbel niet. Neem het verhaal van Kaïn en abel. Die broedermoord blijft niet onbestraft, integendeel. Daar gebeurt zelfs datgene waarvan we zouden wensen dat het altijd zo gaat, want hier straft het kwaad zichzelf. Het bloed van Abel schreeuwt van de aarde en roept daarmee zelf de directe gevolgen van de moord op. De aarde weigert Kaïn de landbouwer dienst en sluit hem voorgoed uit van zijn levensonderhoud. Zijn straf is dat hem dat onmogelijk wordt gemaakt. Niet minder, maar ook niet meer.

God behoedt Kaïn voor menselijke wraak. Door zijn daad heeft hij zichzelf het leven onmogelijk gemaakt, maar dat is mensen niet genoeg, die willen bloed zien. Maar de moord kan niet ongedaan worden. Ook, zeker niet door hen die Abel op Kaïn willen wreken. Maar wraak vernietigt het kwaad niet, het woekert door, gaat verder en stopt nooit. Neem Kaïns kleinzoon, Lamech. Die wil niet zeven, maar zevenenzeventig maal worden gewroken. Ja, en dan heeft het kwaad de macht en laat je het over je heersen. Welnu, precies daarover gaat het dus, in Mattheüs 18.

Zorg, dat het niet zover komt, laat het kwaad niet ook jou in zijn greep krijgen. Geef dat geen kans, geef het niet de kans over jou te heersen! In de vraag van Petrus klinkt de veronderstelling en in ieder geval de wens door, dat het kwaad eens, ergens zal ophouden. Hij ziet zichzelf, op dat moment, ook niet als iemand die de fout in gaat of in zal gaan. Daarom verwijst Jezus in zijn antwoord naar Lamech. Zo waarschuwt Hij Petrus geen wraak te willen nemen als zou hemzelf niets te vergeven zijn. Ook Petrus is niets menselijks vreemd, wil Jezus maar zeggen. En Hij heeft gelijk, zoals we inmiddels weten.

In heel hoofdstuk 18 gaat het over mensen die getroffen zijn door het kwaad. Direct daaraan gekoppeld klinkt de vraag wie de grootste is in het Koninkrijk der hemelen. Het antwoord is even helder als moeilijk: groot is hij die breekt met zijn natuurlijk drang tot vergelding. Groot is hij die zijn gekwetste zelf neemt door wat het is en dat niet blijvend zijn leven laat beheersen. Bij vergeven in Bijbelse zin gaat het niet om het ontkennen van gevoelens van vernedering, verdriet of pijn. Gaat het zeker niet om het bedekken met de mantel der liefde. Dat zou teveel gevraagd zijn en het onrecht ontkennen of op zijn minst bagatelliseren.

We mogen nooit te min denken over wat het kwaad aanricht. Vergeven is wel: de wil hebben, het besluit nemen, de moed hebben af te zien van de eis tot onmogelijk herstel, het afzien van eindeloze

wrok en verlangen naar wraak. Wie wrok koestert, komt nooit vrij maar blijft een gevangene. Het vernietigt je leven, je gaat eronder door.

Doe het jezelf niet aan, laat het je niet kapot maken! Jouw leven is meer waard dan het kwaad, sta niet toe dat het zijn macht over je *blijft uitoefenen*. Bevrijd je ervan, laat het los!

Vergeven is geen goedkoop woord, daar is en wordt altijd een hoge prijs voor betaald. Het is vechten, meestal tegen de letterlijke verdrukking in. Maar het bevrijdt je wel van levenslang. En mocht, vanuit de andere kant gezien, mocht iemand de weg terugzoeken, hoe groot zijn wandaad ook is geweest, ook dan, juist dan, zou de vergeving geen grenzen moeten kennen. En zeker: dat kan absoluut teveel gevraagd zijn. Wie *dát* kan, is werkelijk groot. Echte vergeving, ook in de Bijbel, gaat dan ook tot de bodem. Maar dat wisten we toch ook al wel. Wie weet dat eigenlijk beter dan wij: vergeving, daar leven wij van. En dan gaat ons ineens dat licht op en weten we het weer: vergeving is: bevrijd worden van de gevolgen van het kwaad. Verhalen genoeg daarover. Lees de Bijbel er maar eens op na.

Amen